

- kommunfullmäktige
kommunstyrelsen
övriga nämnder
förvaltning

Program för Jönköpings kommuns skogar

Fastställt av kommunfullmäktige 2012-03-29 § 76

JÖNKÖPINGS
KOMMUN

Skogsprogram

Antaget av tekniska nämnden 2012 01 17
och reviderat i enlighet med
kommunfullmäktiges beslut 2012 03 29

Program för Jönköpings kommuns skogar och trädbärande marker

Jönköpings kommuns skogsinnehav består av hälften lövskog och hälften barrskog. Naturresevatnen sköts enligt fastställda planer. Den kommunala skogsmarken återfinns till största delen i nära anslutning till tätorterna, både innanför och utanför detaljplanelagda områden.

Skogsinnehavet har höga natur-, kultur- och rekreativvärden samtidigt som det representerar en förnyelsebar ekonomisk resurs.

Detta skogsprogram syftar till att samla de intentioner angående skog och trädmiljöer som redan formulerats i andra kommunala styrdokument, bland andra Naturvårdsprogrammet, Översikts- och Grönstrukturplanen. Den ska också ytterligare förtydliga och ange inriktning för en långsiktig förvaltning.

Programmet omfattar även detaljplanelagda områden. Finns en detaljplan har den alltid företräde även om principerna i skogsprogrammet bör beaktas så långt det är möjligt. Även i relation till andra samhällsintressen både före och efter att ett område där skog eller trädbärande marker ingår är detaljplanelagt.

Programmet anger principerna för förvaltningen och är övergripande och styrande över underordnade dokument som den åtföljs av. Dessa dokument är, i hierarkisk ordning:

- 1. Skogsprogram** – principiella övergripande ställningstaganden. Antas av kommunfullmäktige.
- 2. Riktlinjer** – mer utförlig skrift med illustrerade och förklarande exempel. Dokumentet utgår från kommunens ståndpunkter och långsiktiga målsätt-

ningar med skogsinnehavet. Det beskriver målbild och skötselåtgärder för olika typer av miljöer så att rekreativ-, natur- och kulturmiljövärden bevaras, utvecklas och tillgängliggörs. Antas av tekniska nämnden.

- 3. Skogsskötselplan** – anger och beskriver långsiktiga mål respektive åtgärder för enskilda områden. Revideras tillsammans med översikts- och grönstrukturplaner. Planen är det operativa redskapet för att förverkliga skogsprogrammets och riktlinjernas intentioner. Skogsskötselplanen fastställs av tekniska nämnden.
- 4. Basinstruktion** – Kortfattad generell instruktion som delges alla som utför åtgärder på kommunal mark. Basinstruktionen antas av tekniska nämnden.
- 5. Skriftliga detaljinstruktioner** – För enskilda uppdrag ska skriftliga detaljinstruktioner tas fram och beslutas av skogsförvaltaren eller, vid behov, av skogsförvaltaren efter samråd med naturvårdsrådet, kommunstyrelse, Naturvårdsgruppen, Länsstyrelsen etc.

Ett aktuellt informationsmaterial med fakta angående kommunens skogs- och trädinnehav samt förklaring av begrepp och termer ska finnas tillgängligt på "www.jonkoping.se".

Kommunens skogsägande syftar till att uppnå mål för:

Rekreation – hälsa och välbefinnande – undervisning

Skogen i allmänhet och kvartersnära skogar, tätortsnära skogar, frilufts- och naturmark och parker i synnerhet ska bidra till rika möjligheter för friluftsliv, rekreation och upplevelser. Därigenom skapas attraktiva boendemiljöer för kommunens invånare och uppskattade besöksmål för kommunens invånare och turister.

Unga människors lärande lek och utveckling i närnaturen ska stimuleras. Rekreativvärde, naturvärden och kulturmiljövärden ska bevaras, utvecklas och tillgängliggöras. Skötseln ska verksamt bidra till att uppfylla nationella, regionala och kommunala miljö- frilufts- och folkhälsomål.

Biologisk mångfald

Naturvärden och biologisk mångfald ska bibehållas och utvecklas. Förvaltning av marken ska verksamt bidra till att uppfylla nationella, regionala och kommunala miljömål.

Markreserv

Markreserven består till stor del av trädklädda marker och skogar med låga värden för rekreativa och biologiska mål. Den kan användas antingen för framtida exploatering; som bytesmark när privatägd mark behöver tas i anspråk, eller för byte mot mark med högre natur/rekreativvärden. På dessa områden bedrivs ett skogsbruk med höga ekonomiska och miljömässiga mål.

Övergripande mål för Jönköpings kommuns skogsinnehav

Jönköpings kommun har unika förutsättningar för rörligt friluftsliv, inte minst i form av skogar i anslutning till tätorterna. Närheten till, och bevarande av väl tilltagna strövområden är viktiga faktorer för en attraktiv kommun med god livskvalitet. Skogarna har ett samhällsekonomiskt värde för kommunen, dels som resurs i förebyggande hälsovård, dels som besöksmål och dels som en attraktiv boendemiljö.

Naturens gratistjänster, ekosystemtjänsterna, ska upprätthållas och förstärkas. De ska beaktas i planering och skötsel. För skogen är de viktigaste funktionerna vattenrening, näringscykler, klimatreglering, fotosyntes samt skogsprodukter som virke, svamp, bär och viltkött. Till tjänsterna räknas också biologisk mångfald och möjligheterna till rekreation, utbildning och naturturism.

För kommunens skogsskötsel är rekreativ-, natur- och kulturmiljövärden likställda mål. Samtliga dessa

mål är överordnade virkesproduktion. Där det är möjligt ska det ekonomiska utbytet tas till vara. Ekonomi, ekologi och det sociala perspektivet är inte separerade från varandra då de intäkter skogen kan ge förbättrar förutsättningarna att uppnå de övergripande målen för kommunens skogsinnehav.

Kommunala skogar och trädbärande marker ska skötas så att rekreativ-, natur- och kulturmiljövärden bevaras, utvecklas och görs tillgängliga. Uttag av virke/biomassa kan göras för att uppnå målsättningar för skogsmiljön och syftet med förvaltningen.

Kommunen ska arbeta för att bevara och främja de öppna, småskaliga natur- och kulturmarkerna i landskapet. Skyddsvärda natur- och kulturmiljöer bevaras genom formellt skydd exempelvis naturreservat. Särskild vikt läggs vid att skydda våtmarker och olika typer av skog.

Sociala och rekreativa värden

Vistelse i natur minskar stress samt ger bättre mental och fysisk hälsa hos både barn och vuxna, och är därför en folkhälsofråga av stor ekonomisk betydelse. För funktionshindrade och äldre människor är närhet och tillgänglighet till skog avgörande för deras möjligheter att nyttja den. Närhet till, och bevarande av väl tilltagna strövområden inom, eller i anslutning till tätorten, är värdefullt för de boende och en viktig satsning för att uppnå en attraktiv kommun med god livskvalitet.

Kommunal tätortsnära natur ska vara en tillgång för rekreation och hälsa, och skötas med rekreativa, kulturella och biologiska mål.

Bevara och återskapa tätortsnära natur så att alla nya bostäder, förskolor, skolor, äldreboenden och sjukhus som planläggs har variationsrik natur inom 200 meter.

Barn och ungdomar

Barns spontana lek i skogsområden ska uppmuntras och underlättas.

Områden som används av barn och ungdomar ska ha särskild skötsel som baseras på deras behov och forskningen kring dessa.

Det bör finnas minst en skog och/eller naturbetesmark, gärna hagmiljö med äldre lövträd, inom räckhåll för varje tätortsskola.

Kultur

Kulturmiljöer ska, där det är lämpligt, göras mer tillgängliga och synliga. De ska skötas så att historiska samband framhävs och slitage undviks.

Kommunen ska ha en väsentligt högre ambition i skötseln av fasta fornlämningar än kulturminneslagens krav.

Kulturmarker med värdefulla träd- och buskmiljöer ska skötas så att naturvärdena upprätthålls.

Dumme mosse. Foto Marianne Brännman

Biologisk mångfald

Förutsättningarna för den biologiska mångfalden i kommunens skogar och trädbärande marker ska bevaras och förbättras. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner, processer och tjänster ska värnas.

Kommunens samhällsplanering och skötsel av trädbärande marker syftar till att grönområden och gröna korridorer bevaras och utvecklas mot större artrikedom och naturupplevelser. I vissa fall genom komplettering med nya spridningskorridorer och gröna stråk.

Naturtyper av särskilt biologiskt värde som påverkats negativt genom skogsbruket ska återställas.

Inhemska växt- och djurarter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd främst genom åtgärder för att gynna död ved, gamla träd och flerskiktade bestånd.

Hotade arter ska ges möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sina naturliga utbredningsområden.

Skyddsvärda träd

Gamla och grova träd är viktiga inslag i alla grönområden, såväl naturområden som parker. Kommunen ska sträva efter att öka antalet fristående träd, särskilt gamla ädellövträd och tallar. Beskränning ska övervägas som ett första alternativ till avverkning där säkerhets eller andra skäl påkallar åtgärder.

Vattenledningsområdet. Foto Helen Bjurulf

Död ved

Död ved i alla former är nyckelfaktorer för ökad biologisk mångfald. Kommunen ska därför arbeta aktivt för att öka volymen död ved i alla bestånd samt informera om dess betydelse.

När grövre träd måste avverkas ska dessa tas tillvara och virket läggas ut i lämpliga miljöer.

Vatten och våtmarker i skog

Vid skogsbruk inom markreserven ska de naturliga vattenmiljöerna upprätthållas. Vid stränder och intill våtmarker lämnas därför områden för fri utveckling, Alternativt används naturvårdande kontinuitetsskogsbruk.

Väl tilltagna skyddszoner ska finnas vid alla vatten för att minska kväve/kvicksilverläckage, grumling, öka andelen död ved mm.

Om skötselåtgärder måste genomföras, ska ekologiskt funktionella kantzoner bevaras och nyskapas vid våtmarker och stränder. Skötsel ska syfta till att berika vatten- och strandmiljön, särskilt vad gäller gynnande av lövträd och buskar samt död ved, naturliga överhäng och rotzoner.

Andelen död ved i vattendrag ska öka och metoder för att bibehålla död ved i och intill vatten ska utvecklas. I vattendrag som ingår i kommunens dagvattensystem skall funktionen säkerställas.

Skogens vatten ska, vid särskilt utvalda punkter, lyftas fram och synliggöras för upplevelser och utblickar.

I tätortsnära miljöer ska vid sidan om de anlagda parkerna finnas olika naturliga vattenmiljöer, t.ex. alkärr, våtmarker, naturliga stränder mm.

Områdesindelning och skötselprinciper

Kommunens markinnehav präglas av en stor variation av naturtyper. Såväl topografi som klimatzoner är starkt varierande. Skogsskötseln ska därför präglas av stor variationsrikedom med särskild anpassning till varje enskilt bestånd.

Områdesindelning

Kommunens skogar och träd bärande marker delas in i fem skötselzoner. Varje område har sina egna förutsättningar och därmed skötselambitioner. Indelningen syftar till att underlätta för medarbetare att leva upp till och uppnå målen med respektive område och förstå vilken skötsel som är aktuell. På motsvarande sätt hjälper de kommunens medborgare att förstå vilka krav som finns på skötsel och vilka förväntningar man som medborgare kan ha på skogen man är i. Indelningen ska också ytterligare förtydliga och ange inriktningen för en långsiktig förvaltning. Indelningen i zoner innebär att kraven på hur respektive område ska skötas kan variera.

Kvarternära skog: Denna skog omger många bostäder och ska skötas för trivsel. Normalt är zonen upp till ca 100 m bred. Stigar är mycket viktiga liksom att attraktiv boendemiljö ska skapas och upprätthållas

genom att tillgodose dagsljusinsläpp och viss utblick. Skogen ska upplevas som trygg.

Tätortsnära skog: Generellt finns den tätortsnära skogen inom ca 1 km från staden men tillgängligheten till den tätortsnära skogen är viktigare än avståndet till den. Skötselprinciperna i denna zon är att stor variation i trädslagssammansättning, undervegetation och skogstyp eftersträvas för att nå särskilda förutsättningar för estetiska värden och biologisk mångfald. I dessa skogar ska utrymme finnas såväl för de närboendes önskemål som för avgränsande skogsrum och upplevelserum. Vägar och stigar för promenad och motion röjs regelbundet från hindrande vegetation och farliga träd.

Friluftsområden: Skötseln ska präglas av ett skogsbruk med varierande inslag av barr- och lövträd. Speciell hänsyn ska tas till estetiska värden med målsättning att uppmuntra till besök och rekreation i områdena. Där förutsättningar finns ska stor naturhänsyn tas för att säkra en hög biologisk mångfald. Speciell hänsyn tas till gamla träd, särskilt de långlivade arterna. Vägar och stigar underhålls så att de blir attraktiva för promenad och motion.

Produktionsskog: Produktionsskogen ska skötas med variation och med de trädslag och metoder som är lämpliga för växtplatsen ifråga, kombinerat med långsiktighet och förmåga att leverera en bra avkastning och värdeutveckling samtidigt som den biologiska mångfalden bibehålls.

Naturmark och parker: Stor hänsyn ska här tas till estetiska värden. Målsättningen är att uppmuntra till besök, lek och rekreation i dessa områden. Även här är kraven på en biologisk mångfald höga och en speciell hänsyn ska tas till gamla träd, särskilt de långlivade arterna. Kraven på framkomlighet och att miljön upplevs som säker är här mycket höga.

Skötselprinciper

Kommunens skötselåtgärder ska ha huvudsyftet att skapa skogsmiljöer med höga natur-, rekreations- och kulturvärden. Uttag av virke kan göras för att nå syftet med skötseln och för respektive område.

Kommande skötselbehov, exempelvis återkommande slyröjning, ska beaktas innan åtgärder utförs.

Kommunens skötselåtgärder ska, för de skogar som sköts med målsättning rekreation och biologisk mångfald, ha huvudsyftet att skapa skogsmiljöer med höga rekreations-, natur- och kulturmiljövärden.

Kommunen avser att bidra till en hållbar utveckling av skogsnäringen. Därför bör anläggning av bestånd för lövskogproduktion och alternativa skogsbruksmetoder såsom luckhuggning, kanthuggning och blädning (hyggesfria metoder) utvecklas inom zon 1-3.

Kommunen ska vara ett föredöme i lövskogsskötsel.

Kommunens skogsinnehav ska vara direktcertifierat i de på marknaden etablerade certifieringssystemen FSC och PEFC och arbetar därmed enbart med personal som har grundläggande utbildning i naturvård.

Kommunens certifiering ska vara fristående från virkesköpande- eller åtgärdsutförande organisationer. Certifieringens regler utgör endast en lägsta nivå, ambitionen är att normalt ligga däröver. Kommunen bör även snarast finna en motsvarande extern kvalitetsgarant för att säkra skogsmarkens rekreationsvärden.

Vid upphandling av entreprenörer ska adekvat utbildning och erfarenhet med goda resultat efterfrågas.

För alla områden utom produktionsskog gäller att den personal kommunen anlitar för att utföra eller planera skogliga åtgärder ska vara fristående från virkesköpande organisationer och att tjänsterna upphandlas separerat från virkesförsäljningen.

En skötseldatabas med trädvårdsplaner ska finnas och kontinuerligt uppdateras, förbättras och utvecklas.

På befintlig åker-, ängs- och betesmark ska markanvändningen upprätthållas och inte aktivt omvandlas till skogsmark.

Restaurering av igenväxta hagmarker, hamlings- och ängsmiljöer, mader, våtmarker och småvatten samt skogsmiljöer som missgynnats av skogsbruket ska göras där det är lämpligt.

Skogsbruksåtgärder ska så långt möjligt utföras på ett sådant sätt att markskador undviks.

Skogsprogrammets målsättningar ska genomföras i försök med praktiska åtgärder. Dessa ska dokumenteras och kontinuerligt utvärderas så att en aktiv lärandeprocess sker.

Rekreativa aspekter på skötsel av kvarters- och tätortsnära skogar samt friluftsområden och parker

Människor har flera olika behov av, och önskemål om sina besök i naturen. Parker, skog, öppen mark, vatten och övrig natur ska därför kunna tillgodose en mängd olika önskemål. Skötseln ska inriktas mot att bevara och utveckla olika upplevelsevärden. Områden med många kvaliteter är särskilt viktiga, liksom områden som har unika värden.

Information, anordningar, stigar, vägvisning och orienterbarhet ska utvecklas i samklang med respektive områdes funktion och upplevelsevärden. Forskning visar att besöksfrekvensen ökar om ett område har flera kvaliteter.

Skötseln ska inriktas mot en bitvis lättframkomlig skog med stor variationsrikedom och upplevelserikedom. Förändring ska ske långsamt. En attraktiv rekreationskog bör vara omväxlande och högvuxen men också flerskiktad.

Genomgångsparker och så kallade gröna korridorer ska värnas för att underlätta förflyttning i avstressande miljöer.

Samråd och dialog

Skogsförvaltningen ska präglas av en aktiv dialog med samhällets intressenter i skogs- och trädfrågor; Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, markägare som äger tätortsnära skogar, föreningar, skolor och enskilda personer är exempel på parter att samverka med i syfte att säkra medborgarinflytande.

De närboendes önskemål ska tillgodoses i mån av resurser om de överensstämmer med kommunens övergripande skogsprogram, riktlinjer eller målbeskrivning i skogsskötselplanen.

Avtal om skolskogar och nyttjandavtal för boendegrupper, föreningar, skolor m.fl. ska upprättas på kommunal mark med god avvägning mellan olika behov där lämpliga områden och intresse finns. Dessa avtal ska vara skriftliga. Efterlevnaden ska säkras inom kommunorganisationen.

Utvärdering och ökad kunskap

Förutsättningarna för, och kunskapen om kommunens värdefulla naturområden, skyddsvärda respektive hotade arter samt sociala och kulturella värden ska hos beslutsfattare och tjänstemän kontinuerligt förbättras. Kommunen ska därför fortlöpande öka den interna kompetensen om natur- och kulturvård samt rekreationsanpassad skötsel i alla led med dem som arbetar med gröna frågor. De ska få årlig fortbildning och er hålla god kunskap i miljöfrågor.

Vid anställning av ny grönanknuten personal ska naturvårdsmeriter efterfrågas och nyanställd personal ska bland annat genomgå kurs i så kallat "grönt kort".

Ett skogligt naturvårdsråd inrättas med tjänstemän från tekniska-, stadsbyggnads-, fritids- och miljökontoret. Bland annat utvärderar rådet genomförda skogliga uppdrag avseende skogsprogrammets målsättningar och riktlinjer. Utvärderingen syftar till att kontinuerligt höja kvalitén på utförda åtgärder samt vid behov, minst en gång per år, fortbilda inblandad personal.